

Резюме доклад Иновации.бг 2018

Накратко за годишен национален доклад *Иновации.бг*

От 2004 г. екипът на Фондация „Приложни изследвания и комуникация“ подготвя доклада Иновации.бг, който осигурява ежегодно надеждна оценка на иновационния потенциал на българската икономика и на състоянието и възможностите за развитие на иновационната система. Водеща тема на Иновации.бг 2018 е развитието и прилагането на политиките за интелигентна специализация на България. За подробности по доклада Иновации.бг: <http://www.arcfund.net/index.php?id=2084>

За поредна година в Европейското иновационно табло България разделя титлата „скромни иноватор“ с Румъния. България е загубила инерцията за постигането на изпреварващ напредък. Ако допреди няколко години по-слабо развитите в иновационно отношение държави са поддържали по-бърз темп на напредък с цел преодоляване на сравнителното изоставане и скъсяване на дистанцията с водещите иноватори, тази тенденция вече е прекратена. Забавят се и усилията за провеждане на благоприятстващи иновациите политики.

Иновационният потенциал на европейската икономика като цяло се подобрява спрямо предходната и базовата 2010 година, както и по отношение на останалите икономически партньори на международната сцена. Това се дължи на по-високите стойности на иновационния индекс на държавите – водещи иноватори – потвърждение, че постигнатите от тях позиции са резултат от дългосрочно ориентирана устойчива политика.

От 2008 г. насам анализът потвърждава силните и слабите страни на България в областта на иновациите. Сред предимствата на страната са високата заетост в бързоразвиващите се предприятия, масовият достъп до широколентов интернет, бързите процедури за стартиране на нов бизнес, относително лесният достъп до частни кредити за предприятията, увеличението на инвестициите с рисков капитал.

Сред недостатъците са много ниските разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) в публичния сектор, спадът в продажбите на нови за пазара и нововъзникващи иновации, недостигът на съвместни публикации между публични и частни

партньори, фактът, че иновативните малки и средни предприятия (МСП) не си сътрудничат достатъчно с външни партньори.

Фактори на национална конкурентоспособност, България, 2017 - 2018 г.

Източник: The Global Competitiveness Report 2017 – 2018.

Иновации.бг посочва, че през 2017 г. в България с 4 % се увеличават средствата, отделени за научни изследвания и развойна дейност в абсолютна стойност. Но за втора поредна година относителният дял на разходите за НИРД в БВП спада до 0,75 %.

От 2016 г. насам бизнесът се превръща в основен възложител на осъществяваните научни изследвания и развитие. 95 % от вложенията на бизнеса остават в същия сектор, което формира до 60 % от техните разходи за НИРД.

Липсата на държавно финансиране за НИРД се компенсират от европейските структурни и инвестиционни фонда (ЕСИФ), но тази финансова подкрепа не може да предостави и подкрепа с политики и мерки. България се нарежда на 24-о място по размер на привлечените европейски средства от структурното фондове на ЕС.

Ограничените държавни средства за бизнеса, предоставени чрез Националния иновационен фонд (НИФ), и за науката, от фонд „Научни изследвания“ (ФНИ), не са подчинени на дългосрочни политики за подкрепа на иновациите. В резултат на ясно изразеното недоволство и лобирането на БАН и университетите правителството въведе ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОПНОИР). ОП „Иновации и конкурентоспособност“ (ОПИК) остава основният финансов механизъм за бизнеса. Ако всички договорени средства бъдат изплатени, се очаква българските предприятия да получат около 577 млн. лв.

Финансова подкрепа за иновации в България (2007 - 2020 г.)

2007 - 2013				Вид бенефициент	2014 - 2020*				
ОБЩО (млн. лв.)	Реално изплатени средства (млн. лв.)	Дейности	Източник		Източник	Дейности	Договорени средства (млн. лв.)	ОБЩО (млн. лв.)	
1 034,93	351,11	Иновационни дейности в предприятията	ОП К	 Бизнес	ОП ИК	Разработване и внедряване на иновации в предприятията	212,98	330,33	
	683,81	JEREMIE Lauchhub и Eleven				Фонд на фондовете	117,35		
77,79	10,38	Офиси за технологичен трансфер и Технологични центрове		Посреднически организации		ОП НОИР	Регионални иновационни центрове**	100,00	112,27
	67,41	София Тех Парк - Фаза 1					София Тех Парк - Фаза 2	12,27	
44,75	44,75	Приложни изследвания в изследователски организации		Наука		ОП НОИР	Центрове за компетентнос, Центрове за върхови постижения	340,15	340,15
25,07				НИФ	Бизнес	НИФ			25,22
1 182,54				ОБЩО				807,98	

* Данните за 2014 - 2020 г. са за договорени, но неизплатени средства към 31.10.2018 г.

** Финансовите средства за регионалните иновационни центрове са прехвърлени през 2018 г. Към датата на публикацията процедурата все още е в подготвителен етап.

Източник: Изчисления на ФПИК на база данни от ИСУН.

Въпреки това се удвоява броят както на патентите (198 % ръст на едногодишна основа), така и на полезните модели (до 212 % ръст), регистрирани от Патентното ведомство. България запазва водещи позиции в рамките на 13-те нови членки на ЕС по отношение на патентната активност в САЩ.

Намалява персоналът, зает с НИРД, с 3,4 % на годишна основа. Това е най-съществено в сектор „Висше образование“ (7 %). Техническите науки се превръщат във водеща научна област с най-голям дял на привлечените средства и персонал, зает с НИРД. Около 73 % от разходите за НИРД на бизнеса, са съсредоточени в техническите науки, а други 23 % се насочват към медицинските науки.

Над 67 % от населението на възраст между 16 и 74 години не притежават дигитални компетенции на фона на 41 % средно за ЕС-28. Наред с това България е една от държавите в ЕС с най-високи равнища на индекса за назначаването на свръхквалифицирана работна ръка, без съответната работа да го изисква. Най-високи са тези равнища в търговията (49 %), транспорта и логистиката (39 %) и преработвателната промишленост (31 %).

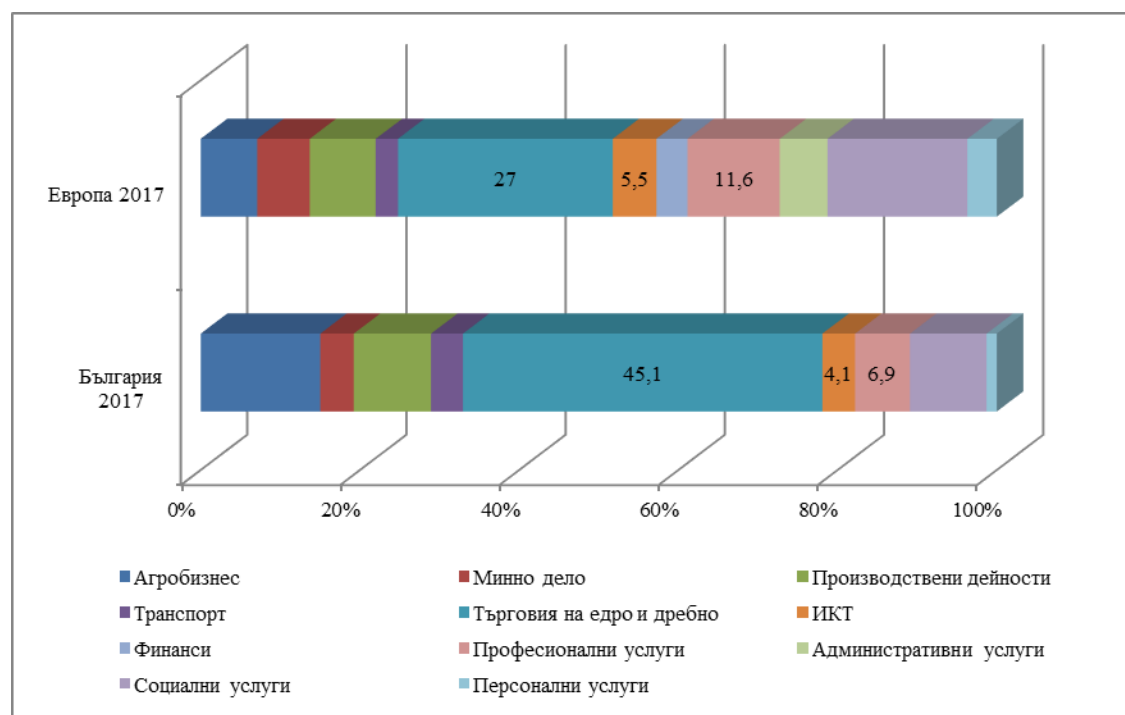
Ако се съди по резултатите от World Talent Ranking 41 от Годишника на световната конкурентоспособност на Института за развитие на управлението (IMD, Швейцария), тази ситуация няма да се промени в положителна посока в близко бъдеще. В изданието от 2018 г. България изостава една позиция до 58-о място по отношение привличането на таланти и стига до 59-о място до изтичане на мозъци.

Това е една от причините иновационната активност в страната да остава преди всичко нискотехнологична. Ориентирана е главно към внедряването на инкрементални продукти и процесни иновации – новост за местния или националния пазар, както и към организационни и маркетингови иновации, основани преди всичко на т.нар. „меки умения“ и в по-малка степен на ново технологично знание.

Българските предприятия изостават от европейските си партньори и конкуренти по използването на облачни технологии, поддържането на уебстраници, използването на социални мрежи за бизнеса, както и по осигуреността на персонала с преносими устройства, които да се използват за работа. Предприятията, които търсят активно възможности да продават през интернет, са се увеличили с 50 % спрямо 2016 г. Предприятията, които продават онлайн в чужбина, също растат - с 3,47 %.

Според Индекса на предприемаческите настроения в изследването на GEM България е класирана на 48-о място в общото подреждане и на предпоследното 25-о място в компанията на общо 26 държави с растеж, основан на повишаване на ефективността на икономиката. За 2017 г. нивото на мотивационния индекс на българските предприемачи се запазва на най-ниско ниво не само в рамките на Европа, но и спрямо средните равнища на петте основни международни зони. Страната ни е второ място в цялата изследвана предприемаческа общност по показателя за непечеливш бизнес, единствено след Ливан.

Секторна структура на предприемаческата активност, 2017 г., %

Източник: The 2018 Global Entrepreneurship Monitor (GEM).

Въпреки това България заема четвърто място в Европа по отношение на петгодишната динамика в иновациите в класацията на ЕС за 2017 г. – една от всяка пета българска компания внедрява технологична иновация през периода. През 2017 г. оборотът на българската ИКТ индустрия надхвърля 2,5 млрд. евро, или трикратен ръст в сравнение със седем години преди това. Според проучване на УниКредит Груп през 2017 г. в страната има

най-голям брой финтех компании в Централна и Източна Европа, изпреварвайки Чехия, Румъния и Словакия.

През 2017 г. българският ИКТ сектор осигурява 14 % от общия износ (стоки и услуги), а прогнозите за 2018 г. са, че този дял ще достигне около 15 %. Наблюдават се две паралелни тенденции на растежа. От една страна, чуждите инвеститори в електрониката постепенно разширяват производствените си мощности, разкриват нови работни места, създават звена за изследвания и иновации и изнасят дейност. От друга страна, българските големи износители продължават да растат заради непрекъснатите инвестиции в иновации в страната и търсене на нови пазари, включително и чрез инвестиции в техни дъщерни дружества в чужбина.

Участието на частния сектор в иновационната икономика на България непрекъснато се подобрява, но липсата на компетентна и устойчива подкрепа от страна на държавния сектор все повече се превръща във възпиращ фактор. Страната трябва да се стреми към по-бързо и убедително догонване на лидерите от Централна Европа с добре дефинирани и последователно прилагани решителни политики за интелигентна специализация на национално и регионално равнище.

Тя се основава на пет принципа, чието ефективното прилагане цели да допринесе за дългосрочното решаване на проблемите с липсата на достатъчно финансиране за научноизследователска и развойна дейност и слабата връзка между науката и бизнеса.

Към 2018 г. при изпълнението на Иновационната стратегия за интелигентна специализация на България (ИСИС) управлението на структурните фондове и интелигентната специализация са концентрирани на национално равнище, с много ограничено участие на местните власти. Въпреки че шестте района на планиране бяха разработили собствени регионални иновационни стратегии през 2005 г., само някои отделни елементи са включени в програмния период 2007 – 2013 г. под формата на индивидуални проекти.

Тематичните области са избрани без достатъчно активно участие на предприемачи и изследователи в процеса на предприемаческо откриване. Връзките между структурните фондове и идентифицираните приоритети за интелигентна специализация често са формални, без да се вземат под внимание реалните ефекти и въздействието върху иновационното развитие на регионите. Индикаторите за мониторинг и оценка на тематичните области са твърде общи, за да докажат пряка причинно-следствена връзка между прилагането на стратегията и развитието на регионите.

Експертите от *Иновации.бг* препоръчват интелигентната специализация да се насочи към преодоляване на структурните недостатъци на иновационната система чрез повече и по-ефективни публични разходи за НИРД и насърчаване на сътрудничеството между предприятията и изследователските институции. Те призовават и за преустройство на правната рамка за София Тех Парк, Центровете за върхови постижения, Центровете за компетентност и други сходни организации, която да осигури тяхната финансова устойчивост с по-ясна управленска структура и по-висок дял стопанска дейност.

Екипът препоръчва и определяне на нови райони за планиране въз основа на икономическите и социалните профили на областите, а не само на сбора от тяхното население. Това ще даде възможност за по-справедлива конкуренция между всички останали по-слабо развити области и райони извън Софийска област. В тази връзка експертите призовават и за избор за финансиране на проекти въз основа на тематичните им приоритети, без допълнителни бонус точки за географско местоположение.

През периода 2007 – 2013 г. повечето проектни предложения произхождат от Югозападния район, в който се намира и най-големият дял от българските предприятия, следван от Северозападния район, където кандидатите получават допълнителни бонус точки. От друга страна, има по-малко от 100 проектни предложения от Северен централен район, където се намират много компании в областите мехатроника, ИКТ и творчески индустрии.

Проектни предложения за ОПИК към 31.05.2018 г. по тематична област и район на планиране

Тематичен приоритет	РЕГИОНИ ЗА ПЛАНИРАНЕ - ПРОЕКТНИ ПРЕДЛОЖЕНИЯ						Предложения/	
	СЗР	СЦР	СИР	ЮЗР	ЮЦР	ЮИР	брой	%
ИНДУСТРИЯ ЗА ЗДРАВΟΣЛОВЕН ЖИВОТ И БИОТЕХНОЛОГИИ	123	14	33	143	63	20	396/76	19%
МЕХАТРОНИКА И ЧИСТИ ТЕХНОЛОГИИ	273	40	67	142	90	67	679/208	31%
НОВИ ТЕХНОЛОГИИ В КРЕАТИВНИТЕ И РЕКРЕАТИВНИТЕ ИНДУСТРИИ	161	7	33	91	9	9	310/77	25%
ИНФОРМАТИКА И ИКТ	38	34	28	475	63	25	663/130	20%
ОБЩО	595	95	161	851	225	121	2048/491	24%

* Клетките в зелено отговарят на тематичните области на всеки район.

Източник: Министерство на икономиката.

Оставайки на равнището на 2010 г. по редица показатели за състояние и развитие на иновационния потенциал, България пропуска възможности и относително изостава спрямо развитите европейски икономики и спрямо новите страни – членки на ЕС. През следващите две години, когато технически и съдържателно се подготвя стратегическата рамка за следващия програмен период в ЕС, е моментът статуквото да се промени и да се търсят и успешно да се прилагат механизми за подобрене. На база тенденцията от предходните години България вероятно ще постигне целта си до 2020 г., но без да предприеме сериозни реформи в националната иновационна екосистема, остава сред най-неиновативните държави членки.